

Vávra, Jaroslav

Edice Josefa Dobrovského v Jednáních Českého muzea

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1961, vol. 10, iss. C8, pp. [342]-347

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101875>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JAROSLAV VÁVRA (Praha)

EDICE JOSEFA DOBROVSKÉHO V JEDNÁNÍCH ČESKÉHO MUZEA

Celé vědecké dílo Josefa Dobrovského je provázeno rozbořem, kritikou a edicemi textů, ba v mnoha směrech odtud přímo vychází a na textové kritice dále staví. Jako kritický editor zahájil Dobrovský svou vědeckou dráhu, kritické edice úryvků slovanského překladu biblických textů mu byly přípravou pro objevné práce v oblasti slavistiky a ze studia a edic textů vycházejí Dobrovského díla o dějinách českého jazyka a literatury.¹ Největší a nejzáslužnější kritické edice pramenů věnoval Dobrovský českým dějinám. Dobrovský tu obsáhl, nejprve ve spolupráci s F. M. Pelclem (*Scriptores rerum bohemicarum*, I—II, 1783—1784), pak samostatně (*Kritische Versuche*, 1803—1823) a nakonec jako učitel a inspirátor Palackého (*Staří letopisové čeští*, 1829) základní problematiku českých dějin od 9. do 16. století. Tyto základní kritické edice a na nich založené studie provází řada drobnějších edic pramenů, jimiž Dobrovský přispíval k osvětlení dílčích otázek české historie. Vzniku a místu dvou takových edic v řadě posledních edičních prací Dobrovského jsou věnovány následující řádky. Východiskem je nám dopis Josefa Dobrovského, chovaný ve Šbírce rukopisů Národní knihovny ve Vídni (sign. XIII/57—5).

Jde o dosud nevydaný dopis Josefa Dobrovského, adresovaný „Dem Fürsten Joseph Lobkowitz“. Dopis není datován, podle obsahu lze jej však zařadit na počátek roku 1824.² Obsahem dopisu je žádost o zapůjčení listu Ferdinanda I. z jindřichohradeckého archivu Společnosti českého muzea v Praze. Úvodem se praví, že prezident Společnosti Kašpar Šternberk potřebuje onen list jako přílohu ke své řeči. To je zároveň vodítko pro datování dopisu. Šternberkovy proslovy před valným shromážděním Muzejní společnosti byly otiskovány ve *Verhandlungen der Gesellschaft des vaterländischen Museums in Böhmen*, které byly zároveň vydávány i v českém překladu s názvem *Jednání Společnosti vlastenského muzeum v Čechách*.³ V druhé částce *Jednání* (1824) se v „Řeči presidenta na všeobecném posezení českého Muzeum dne 24. března 1824“ k našemu dopisu vztahují tato slova: „K doplnění těchto příhod (tj. volby Ferdinanda I. za českého krále — JV) půjčen nám byl z Jindřichohradecké hraběcí Černínské spisovny věrný přepis listu krále Ferdinanda nejvyššímu kancléři Adamovi z Hradce od 1. 1526, v němž král svá práva a požadování ke koruně české vyvinuje.“⁴ Dopis Dobrovského je proto třeba datovat před 24. březem 1824, asi na počátek roku.

Poněkud překvapuje, že se Dobrovský se svou žádostí obrátil na knížete Josefa Augusta Lobkovice (1799—1833), o jehož stycích s Dobrovským není nic bližšího známo, a nikoli na hraběte Eugena Karla Czernína (1796—1865), který dal uspořádat jindřichohradecký archiv spojiv v něm rodinný archiv černínský s archivem pánů z Hradce a Slavatů. Je známo, že právě s Eugenem Czernínem udržoval Dobrovský

po léta přátelské styky, býval častým jeho hostem na chudnickém panství a vedl s ním a s jeho chotí dost obsáhlou korespondenci.⁵ Avšak adresa našeho dopisu a oslovení „Erlauchter Fürst“ svědčí jednoznačně pro Lobkovice, který patrně na počátku r. 1824 dlel v Jindřichově Hradci.

Dopis Lobkovicovi patří k nejstručnějším dopisům Dobrovského. Omezuje se na žádost o zprostředkování zapůjčení listu Ferdinanda I. do Českého muzea. Přesto však prozrazuje a dokládá některá fakta o činnosti Dobrovského v Muzejní společnosti a o jeho účasti na vydávání prvního periodika Společnosti. Především se potvrzuje, že historické materiály, publikované v druhé části Verhandlungen — Jednání jako přílohy k výroční řeči presidenta Společnosti opatroval a snad i navrhoval Josef Dobrovský. Odtud vede zároveň upozornění na opomíjené a zapadlé ediční práce Dobrovského z posledních let jeho vědeckých prací historických. Podrobnější bibliografie díla Dobrovského⁶ uvádějí mezi jeho edicemi ve Verhandlungen — Jednáních jen vydání německého rukopisu z 16. století, ježž Muzeu daroval baron Stentsch: Wahl, Einzug und böhmische Krönung K. Ferdinands des Ersten. Aus einer Handschrift des böhmischen Museums, mit Anmerkungen begleitet von J. D. (Nebst drey Beilagen.) Verhandlungen der Gesellschaft des vaterländischen Museums in Böhmen. Zweites Heft. Prag, 1824, S. 105—143. [V Hankově překladu: Volení, vjezd a české korunování k. Ferdinanda Prvního. Z rukopisu českého Muzeum s poznámkami od J. D. (Mimo tři přímětky.) Jednání Společnosti vlastenského muzeum v Čechách. Částka druhá. Praha, 1824, 91—131.]

K edici jsou připojeny tři přílohy, z nichž prvá přináší text listu Ferdinanda I. Adamovi z Hradce z 10. září 1526, o jehož zapůjčení nebo pořízení věrné kopie žádal Dobrovský Lobkovice v našem dopise. Druhá příloha přetiskuje zprávu Jana Loersfelta o Ferdinandově vjezdu do Prahy 1527 a třetí je výňatkem z Budrovy „Nützliche Sammlung“ (str. 521—531) o české korunovaci Ferdinanda I. a Anny Jagellonské. Jak Dobrovský uvedl v závěrečné poznámce (str. 143), důvodem pro tak obsáhlou pramennou edici mu byla okolnost, že v knize „Königlich böhmisches Krönungsceremoniell“ (Frankfurt—Leipzig, 1723) popis těchto korunovacích zcela chybí.

Druhou, o rok pozdější edici Dobrovského ve Verhandlungen — Jednáních uvedené bibliografické soupisy nezaznamenávají. Poněvadž do jisté míry navazuje na edici z r. 1824 (přetiskuje latinský leták se zprávou o smrti krále Ludvíka u Moháče) a i jinak souvisí s edicemi Dobrovského z posledních let jeho života, uvádíme i její bibliografický záznam:

Příloha C. 1. Tři turnaje v Praze při korunování krále Maximiliana II. léta 1562 držané, od Jiřího Trnického v verších popsané. 2. Bitva u Moháče a smrt krále Ludvíka 1526, z spoluvěkého rukopisu v Českém muzeu. 3. Pohřební provod krále Maximiliana II. od sv. Jakuba k sv. Vítu na hradě Pražském 1577. [Vydal a poznámkami doprovodil] J. D. Jednání Společnosti vlastenského muzeum v Čechách. Částka třetí. Praha, 1825, str. 76—87.⁷

Dopis Lobkovicovi z počátku roku 1824 osvětluje jen částečně vznik těchto drobných edicí Dobrovského ve Verhandlungen — Jednáních Společnosti českého musea 1824 a 1825. Obě edice však úzce souvisí s celou historickou ediční prací Dobrovského a zejména s edicemi, jež Dobrovský uskutečnil nebo připravoval v posledních letech svého života. Tak edice českých veršů Jiřího Trnického o třech turnajích v Praze roku 1562⁸ doplňují řadu Dobrovského edicí památek staročeské literatury.⁹

Ostatní vyprávěcí prameny ve Verhandlungen — Jednáních 1824—1825 vznikly

jakoby na okraj velkého edičního úkolu — pokračování a završení edice *Scriptores rerum bohemicarum* a zahájení edice českomoravského diplomatáře. S přípravou pro vydání diplomatáře zdá se že právě souvisí edice listu Ferdinanda I. Nutnost diplomatáře nebo aspoň jeho přípravy zdůvodnil ve své první řeči v Muzeu Kašpar Šternberk. Ukázal na to, co již bylo vykonáno pracemi historiků od Balbína po Pelela, a jako vzor a pobídku uvedl edice rakouské (Petzovu a Handthalerovu), uherské (Schwandtnerovu a Kollárovu), polskou (Dogielovu), ruskou („dva svazky listů svých panovníků nákladem státního kancléře Rumiancova“) a bavorskou (*Monumenta boica* a *Langeho Regesta*). Přesto však, uzavírá, sbírky takové „zůstávají pro Čechy posud dobrou žádostí... Takovéto dílo aby se aspoň nepřipravovalo, jak dlouho tak šťastni jsme, že Dobrovského mezi sebou máme, zajisté by nám to potomstvo předhazovalo.“¹⁰ Přesto k vydání diplomatáře nedošlo, zůstalo jen při shromažďování pramenů.

Úspěšněji šly věci kupředu s edicí *Scriptores rerum bohemicarum*. Na pokračování v této edici, zahájené ve spolupráci s Pelcem v optimistické atmosféře prvních let činnosti České společnosti nauk, v ovzduší josefinského uvolnění censury, nepřestal Dobrovský myslet po všechna následující léta. Ale až na počátku dvacátých let bylo možno opět přistoupit k realizaci dávného úkolu. Společnost českého muzea začala nejen intenzivně shromažďovat památky k českým dějinám, ale z podnětu Dobrovského si též uložila dokončit soubor pramenů, v němž nyní přicházela na řadu díla z husitské doby, Staré letopisy české. Podmínky však byly tentokráte po dstat jiné a ve srovnání s osvícenskou érou josefinskou takřka opačné. Na jedné straně české národní hnutí ovlivňovalo již daleko širší kruhy inteligence a začalo pronikat do lidových vrstev. Naproti tomu mnohem méně příznivé byly podmínky pro rozvíjení obrozenského hnutí, pokud byly závislé na postoji vlády a úřadů. Policejní režim a zásahy censury byly nesrovnatelně ostřejší než kdykoli od konce vlády Josefovy. Tento tlak se prosazoval ve všech oblastech kulturní tvorby a pochopitelně ani historické prameně edice nebyly ušetřeny přímého dozoru censury. Roku 1819 se sice podařilo Dobrovskému vydat prostřednictvím a prací censored Zimmerrmanna jeden z rukopisů Starých letopisů českých,¹¹ dále však se nepokračovalo. To, co bylo vydáno v první polovině dvacátých let, jsou právě jen ony edice jakoby na okraj, Dobrovského přílohy k řečem K. Šternberka ve *Verhandlungen — Jednáních 1824 a 1825*. Spíše než o přímé souvislosti s plánem na pokračování ve *Scriptores* svědčí tyto drobné edice o něčem jiném. Co do obsahu jde tu o prameny osvětlující nástup Habsburků na český trůn a jejich přijetí v Čechách (smrt krále Ludvíka, volba, příjezd a korunovace Ferdinanda I., korunovace a pohřeb Maximiliana II.). Sotva asi lze pochybovat, že výběr právě těchto dokumentů — ať už padá na vrub Kašpara Šternberka nebo Josefa Dobrovského¹² — nebyl záměrný. Muzejní společnost, ve svých počátcích aristokratická složením i zaměřením, dokládala i takto svou loyaltitu panujícímu rodu a panujícím pořádkům.¹³ Je dostatečně známo, že vídeňská vláda nebyla nikterak nadšena zřizováním nové vědecké instituce v Čechách a že např. potvrzení stanov Muzejní společnosti nebylo záležitostí ani snadnou ani samozřejmou a bylo dosaženo jen protekcí české aristokracie, v níž měla vláda záruku, že půjde o ústav veskrze loyální a národnostně indiferentní. A stejně je známo zklamání Josefa Jungmanna a jeho přátel nad tím, že Muzejní společnost se stala doménou národně vlažné nebo německé aristokracie, a že naděje kladené do Muzea jako národní instituce se nespílnily. Situace se začala měnit k lepšímu až zásluhou Palackého. V Muzejníku jím redigovaném pokračoval Dobrovský ve vydávání svých drobných pramených edic k českým dějinám, které zahájil ve *Verhandlungen* —

Jednáních Muzejní společnosti 1824 a 1825. Tentokráté však publikuje Dobrovský pramenné příspěvky již k jinému období, ke starším dějinám českým od 13. do 15. století.¹⁴ Jako by elán Palackého dodal víry i starému učiteli a mistru. Dovršení společného díla, vynikající Palackého edice Starých letopisů českých,¹⁵ byť jakkoli okleštěných censurou, se však Josef Dobrovský již nedožil.

Za laskavé zapůjčení dopisů Josefa Dobrovského děkuji na tomto místě pracovníkům oddělení Sbirky rukopisů Národní knihovny ve Vídni (National Bibliothek, Wien, Handschriften-Sammlung).¹⁶

PŘÍLOHA

Dobrovský Josefu Lobkovicovi. Bez data (asi počátkem roku 1824). President Vlasteneckého muzea by si přál jako přílohu ke své řeči dopis Ferdinanda I. z r. 1526 českému kancléři (Adamovi z Hradce), chovaný v jindřichohradeckém archivu a obsahující zprávu o smrti krále Ludvíka spolu s žádostí o podporu Ferdinandových nároků na český trůn. Správce archivu bude umět dopis snadno vyhledat. Museum prosí o zapůjčení dopisu na krátkou dobu nebo o věrnou kopii.

Erlauchter Fürst.¹

Der Präsident des vaterländ. Museums in Prag² wünscht eine Beilage zu seiner Rede aus dem Neuhauser Archiv zu erhalten. Da er und auch Franz Gr. v. St. [ernberg]³ mich an Hochdieselben, als den geschicktesten und willfähigsten in ganz Neuhaus weisen, so fasste ich Muth, Sie schriftlich zu ersuchen, den Brief an den böhm. Kanzler Hern von Neuhaus, den k. Ferd. I. an ihn erlassen, um das J. 1526, worin er dem Kanzler den Tod des K. Ludwigs meldet, und ihn ersucht, bei der Wahl seine Rechte geltend zu machen [sic.]. Er ist auf Papier und der Aufseher des gräfl. Archivs wird ihn leicht auszufinden wissen. Man wünscht also etweder [sic] das Original auf kurze Zeit, oder eine getreue Copie davon zu erhalten. Ich bitte, gnäd. Fürst, Sich die Sache angelegen seyn zu lassen und mir Ihre Gewogenheit zu schenken.

I. Erl. Ergebenster
Jos. Dobrovský

Adresa: Dem Fürsten Joseph Lobkowitz.

¹ Josef August Lobkovic (1799–1833), bratr Longina Lobkovice, člena výboru Českého muzea, a manžel dcery Františka Šternberka, rovněž člena musejního výboru. Srv. Josef Hanuš, Národní museum a naše obrození, díl I., Praha 1921, str. 175, díl II., Praha 1923, str. 279; Ottův slovník naučný, díl XVI., str. 228.

² Kašpar Šternberk (1769–1838), president Společnosti vlastenského muzea v Čechách v letech 1823–1838. Srv. Václav Nebeský, Dějiny Musea království českého, Praha, 1868, str. 41 n. Josef Hanuš, l. c., I., str. 182–192, II., str. 116 n.

³ František Šternberk – Manderscheid (1763–1830), člen výboru Společnosti vlastenského muzeum v Čechách od r. 1823. Srv. Josef Hanuš, l. c., I., str. 198 n., II., str. 116 n.

Poznámky

¹ Kromě několika samostatných edic a četných ukázek v Geschichte der böhmischen Sprache und älteren Literatur (1818) patří sem i první dva svazky Hankových Starobylých skládání (1817, 1818), založené na prepisech J. Dobrovského. Srv. I. J. Hanuš, Literární působení Josefa Dobrovského, Praha, 1867, str. 35.

² Dopis je psán po jedné straně archu, při čemž na druhé straně s adresou je kolmo k ní a jinou rukou koncept stručného několikařádkového dopisu začínajícího oslovením „Liebster Joseph“.

Obsah tohoto konceptu není v žádném vztahu k dopisu Dobrovského (týká se rodinných věcí Lobkoviců, snad některého z bratří Josefa Lobkovice).

³ Srv. Josef Hanuš, Národní museum a naše obození, díl II., Praha 1923, str. 222 n. — I. a II. sešit Verhandlungen (1823, 1824) přeložili V. Hanka, III. sešit (1825) Jan Hýbl. Srv. Josef Jungmann, Historie literatury české, VI., 743.

⁴ Jednání Společnosti Vlastenského Muzeum v Čechách. Částka druhá. Praha, 1824, str. 65. — List Ferdinanda I. Adamovi z Hradce otištěn na str. 112—114. Odpovídající stránky ve Verhandlungen 1824: 74 a 126—128.

⁵ Některé dopisy nebo úryvky uveřejnili: V. Brandl, Život Josefa Dobrovského, Brno, 1883, str. 225—226, 230—231, 273—276, 290—294; Albert Pražák, Dopisy Dobrovského hraběti Eugenu Černínovi, Bratislava, roč. III. (1929), str. 850—876 (obsah a úryvky); O. Franta, Dobrovského kritický rozbor černínského rodopisu. Časopis Rodopisné společnosti československé 2, 1930, str. 91—99. Několik nevydaných dopisů Czernínových Dobrovskému je uloženo v LANM v Praze.

⁶ J. Ritter v. Rittersberg, Abbé Joseph Dobrowsky. Biographische Skizze, Prag, 1829; František Palacký, Joseph Dobrowský's Leben und gelehrtes Wirken, Prag, 1833; Legis—Gückselig, Biographie des Abbé J. Dobrowsky, Prag, 1837; I. J. Hanuš, Literární působení Josefa Dobrovského, Praha, 1867; V. Brandl, Život Josefa Dobrovského, Brno, 1883; I. Snegirev, Josif Dobrovskij, Kazaň, 1884.

⁷ Uvádíme v překladu Jana Hýbla, neboť Verhandlungen 1825 pražské knihovny nemají. — Na tuto edici upozornil až Josef Hanuš, l. c., II., 224.

⁸ O Jiřím Trnckém srv. Josef Jireček, Rukověť k dějinám literatury české, II., Praha 1876, str. 296.

⁹ Jsou to, nepočítáme-li četné ukázky v Geschichte der böhmischen Sprache und älteren Literatur (1818); Českých přísloví zbirka (1804), Dvanácte šprochův vájovských (Hromádkovy Prvotiny, 1814), Rada všelikých zvířat (1815) a Májový sen Hynka z Poděbrad (úryvek v Hlasateli českém, 1818).

¹⁰ Reč prezidenta Českého muzeum hraběte Kašpara z Sternberga při prvním řádném všeobecném shromáždění dne 26. února 1823. [Přeložil V. Hanka.] Jednání Společnosti vlastenského muzeum v Čechách. Praha, 1823, str. 45—46.

¹¹ J. N. Zimmermann, Pokračování kroniky Beneše z Hořovic. Praha, 1819, stran 119. Dobrovský přispěl Zimmermannovi zejména prepisem textu, jež objevil ve Stokholmu 1792. Srv. úvod M. F. Bartoše k edici Fr. Šimka Staré letopisy české, Praha 1937, str. II.

¹² Iniciativní účast Josefa Dobrovského v Museu a úzká spolupráce K. Šternberka s Dobrovským je konstatována ve všech pracích o dějinách Národního muzea. Jsou doklady i o tom, že Dobrovský koncipoval zprávy pro Kašpara Šternberka do výročních zpráv Muzejní společnosti. Srv. Jaroslav Vrchotka, Účast Josefa Dobrovského při budování Národního muzea. Sborník Národního muzea v Praze. Řada C — literární historie, sv. IV (1959), čís. 2—3, str. 38.

¹³ V této souvislosti není nezajímavé, že právě v těchto letech vydával pražský cenzor J. N. Zimmermann historické práce oslavující vládu prvních Habsburků v Čechách: Příběhové království českého zblhlé za panování Ferdinanda I. Díl I.—II., Praha 1820, 1821; Příběhové království českého za panování Maxmiliána II. Praha 1822.

¹⁴ Patří sem: Vejtahy z kněh mistra Pavla z Prahy, Židka řečeného. ČČM, 1827, sv. I., str. 44 až 47, sv. III, str. 113—115, sv. IV., str. 90—94; 1828, sv. I., str. 101—103; Král Přemysl Ottokar a Závši. (Ze starého rukopisu, s poznamenáními J. D.). ČČM, 1828, sv. I., str. 44—47; Rozličenosti v exemplářích Diadochu Bartoloměje Paprockého. ČČM, 1828, sv. II., str. 119—123. Podobné drobné pramené edice publikoval Dobrovský souběžně v Monatsschrift der Gesellschaft des Vaterl. Museums in Böhmen, 1827: Über Beneš Krabice von Weitmühl; 1828: Stellen aus der Geschichte der Hohenstaufen..., die sich auf Böhmen beziehen; 1828: Erläuternde Bemerkungen über die Geschichte Ottokars II.

¹⁵ František Palacký, Staří letopisové čeští od roku 1378 do 1527. Praha, nákladem Král. české společnosti nauk, 1829, stran 560; dílo vyšlo již po smrti svého iniciátora J. Dobrovského, 15. března. Srv. F. M. Bartoš, na uv. m., str. II, pozn. 4.

¹⁶ O dalších dopisech J. Dobrovského, chovaných v Národní knihovně ve Vídni, srr. Jaroslav Vávra, Dopisy Josefa Dobrovského ve vídeňské Národní knihovně, Slavica, XXX (1961), str. 601 až 608. (S edicí dopisu J. Dobrovského P. Cerronimu z 3. I. 1792).

Резюме

**ЭДИТОРСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ИОСИФА ДОБРОВСКОГО
В ДОКЛАДАХ ЧЕШСКОГО МУЗЕЯ**

Статья показывает участие Иосифа Добровского (1753—1829) в издании источников к чешской истории в Известиях Сообщества патриотического музея в Чехии в первый период его деятельности (1823—1829). В этих Известиях Музейного сообщества за 1824—1825 гг. издал И. Добровский некоторые источники, объясняющие и прославляющие начало царствования Габсбургов в Чехии. На подбор документов оказали влияние тогдашние аристократические руководящие органы Сообщества и их стремление продемонстрировать лояльную легитимистскую точку зрения к династии и к венскому правительству. Только в последующие годы удалось ученику Добровского Фравтишку Палацкому — несмотря на продолжающуюся жестокую цензуру — ориентировать издательскую деятельность Музейного общества в более патриотическом духе. — В приложении публикуется просьба Иосифа Добровского Иосифу Лобковичу от начала 1824 г. дать возможность издать письмо Фердинанда I от 1526 г. в материалах Музейного сообщества (II, 1824).